

PAPER DETAILS

TITLE: Ulasim Aksi Üzerinde Yer Alan Çocuk Oyun Alanlarinin Peyzaj Karakter Analizinin Rize Kent Ölçeğinde İrdelenmesi: Fener Mahallesi Örneği

AUTHORS: Banu BEKCI,Merve ÜÇOK,Gülcay ERCAN OGUZTÜRK

PAGES: 8-18

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2008346>

Ulaşım Aksı Üzerinde Yer Alan Çocuk Oyun Alanlarının Peyzaj Karakter Analizinin Rize Kent Ölçeğinde İrdelenmesi: Fener Mahallesi Örneği

Banu BEKCİ¹ , Merve ÜÇÖK^{1*} , Gülcay ERCAN OĞUZTÜRK²

¹Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Rize, Türkiye

²Dicle Üniversitesi, Park ve Bahçe Bitkileri Bölümü, Diyarbakır, Türkiye

Anahtar Kelimeler:

Çocuk oyun alanları,
Açık yeşil alanlar,
Kentsel boşluk alanları,
Çocuk oyun donatıları,
Güvenlik

Özet

Kent içi açık yeşil alanlar içerisinde yer alan çocuk oyun alanları çokça tercih edilen rekreasyonel alanlardır. Bu alanlar kullanıcıların yaşam kalitesini artırıcı etkiye sahiptir. Lakin günümüzde artan konut ihtiyacından dolayı kentlerdeki yeşil alanların azaldığı hatta imar planlarında yeşil alanlara yeterince yer verilmediği görülmektedir. Bu nedenle çocukların yeşil alan ve rekreasyonel aktivite ihtiyaçları için kentsel boşluk alanları sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Rekreatif ihtiyaçlara uygun olmamasına rağmen ölçek yetersizliği durumuna ek olarak standartlara uygun olmayan çocuk oyun alanı tasarımları yapılmaktadır. Kent içerisinde ulaşım aksı üzerinde yer alan ve kentsel boşluk alanlarında oluşturulan çocuk oyun alanlarının kullanım potansiyellerini, mevcut durumlarını ve yeterliliğini irdelemek, tespit etmek, değerlendirmek ve öneriler doğrultusunda dikkat edilmesi gereken noktalara yer vermek çalışmanın ana amacını oluşturmaktadır. Rize’de konut yoğunluğunun fazla olduğu Fener Mahallesi ulaşım aksları üzerinde yer alan, nitelik ve nicelik bakımından 3 farklı çocuk oyun alanı çalışmada ele alınmıştır. Çalışmanın sonucunda seçilen çocuk oyun alanlarındaki geleneksel çocuk oyun alanı donatılarına yer verildiği, yer seçiminde kentsel boşluk alanlarının kullanıldığı, çocuk oyun alanı tasarımlarında yaş grubu ayrımının yapılmadığı ve yapılacak oyun etkinliklerinde çeşitliliğe gidilmediği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra çocuk oyun alanlarındaki bitkilendirme tasarımının yetersizliği ve yapısal alanların bakımsızlığı kentin imajını olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Çalışmanın ikinci aşamasında ise çocukların ve ebeveynlerin güvenlik ihtiyaçları ele alınmıştır. Yapılan değerlendirmeler ve anket sonuçları doğrultusunda çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimini teşvik edici tasarımların yapılması için bilimsel, ekolojik, teknik kriterler göz önünde bulundurularak, planlama ve tasarım noktasında dikkat edilmesi gereken noktalara yer verilmiştir.

*e-posta: merve.ucok@erdogan.edu.tr

Bu makaleye atıf yapmak için:

Merve ÜÇÖK; Banu BEKCİ; Gülcay ERCAN OĞUZTÜRK, "Ulaşım Aksı Üzerinde Yer Alan Çocuk Oyun Alanlarının Peyzaj Karakter Analizinin Rize Kent Ölçeğinde İrdelenmesi", Bayburt Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, C. 5, s 1, ss. 8-18

How to cite this article:

Merve ÜÇÖK; Banu BEKCİ; Gülcay ERCAN OĞUZTÜRK, "Examination of Landscape Character Analysis of Children's Playgrounds Located on the Transportation Axis in Rize Urban Scale: The Example of Fener District", Bayburt University Journal of Science, vol. 5, no 1, pp. 8-18

Examination of Landscape Character Analysis of Children's Playgrounds Located on the Transportation Axis in Rize Urban Scale: The Example of Fener District

Keywords:

*Children
playgrounds,
Open green areas,
Urban spaces,
Children's
playground
equipment,
Security*

Abstract

Children's playgrounds located in urban open green areas are among the most preferred recreational areas. These areas have the effect of increasing the quality of life of the users. However, due to the increasing housing need today, it is seen that the green areas in the cities are decreasing and even green areas are not included enough in the zoning plans. For this reason, urban spaces have started to be used frequently for the green space and recreational activity needs of children. Although it is not suitable for recreational needs, children's playground designs are made that do not comply with the standards, in addition to the lack of scale. The main purpose of the study is to examine, identify, evaluate and develop suggestions for the use potentials, current conditions and adequacy of children's playgrounds located on the transportation axis in the city and created in urban void areas. In the study, 3 different children's playgrounds in terms of quality and quantity, located on the transportation axes of Fener District, where the housing density is high in Rize, are discussed. As a result of the study, it has been determined that traditional children's playground equipment is included in the selected children's playgrounds, urban spaces are used in the selection of the place, age group is not differentiated in the children's playground designs and there is no diversity in the play activities to be done. In addition, the inadequacy of the planting design in the children's playgrounds and the neglect of the structural areas have negatively affected the image of the city. In the second stage of the study, the safety needs of children and parents were discussed. In line with the evaluations and the results of the survey, the points to be considered in planning and design are included, taking into account the scientific, ecological and technical criteria, in order to make designs that encourage the physical and mental development of children.

1 GİRİŞ

Çocukların gelişiminde önemli bir yer tutan oyun alanları zamansal olarak ihtiyaçlara yönelik mekânsal ve biçimsel açıdan değişmekte ve gelişmektedir [1]. Bu alanlar çocukların aktif olarak çeşitli becerilerini geliştirmelerine, çevrelerini keşfederek öğrenmelerine olanak sağlamanın yanı sıra sosyolojik, fiziksel, sağlık, psikolojik ve duygusal gelişimleri açısından da büyük önem taşımaktadır [2, 3]. Oyun ile birlikte motor becerilerini geliştiren çocuklar psikolojik ve fiziksel olarak aktif kalarak olumlu sonuçlar elde etmektedir [4]. Özellikle açık alanlarda oluşturulan oyun alanları çocukların birbirleriyle, çevresiyle, donatı ve nesnelerle iletişim halinde olduğu en etkili alanlardır. Günümüzde hızlı nüfus artışı ve kentleşmeye bağlı olarak artan betonlaşma doğal kaynakların hızla tükenmesine, yeşil alanların yok olmasına ve yeşil alan sistemi içerisine dâhil edilen çocuk oyun alanlarının da olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır [5]. Çocuk oyun alanlarına duyulan ihtiyaç artmasına rağmen oyun alanları kentlerin en ihmal edilmiş alanlarını oluşturmakta [6], bu nedenle çocuklar doğadan kopuk oyun alanlarında vakit geçirmekte ve kentleşme nedeni ile nitelikli oyun alanlarına her zaman erişim sağlayamamaktadır [7, 8]. Kentsel alanlarda çocuklara rekreasyonel imkânlar sunan nitelikli alanlar göz ardı edilerek çocuklar bu kamusal alanlardan mahrum bırakılmaktadır [9]. Bu kapsamda kamusal alanlarda tasarlanan işlevsel, güvenli, estetik oyun alanları önem arz etmektedir [10].

Aktif yeşil alanların önemli bir parçası olan çocuk oyun alanları mekânsal erişilebilirliği ve kullanım olanakları ile ön plana çıkmasına rağmen günümüzde bu alanlar nicelik ve nitelik bakımından kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmaktadır [11, 12, 13]. Bu nedenlerle çocuklar çoğu zaman çeşitli tehlikelere maruz kaldıkları, güvenli olmayan cadde ve sokaklarda, trafik karmaşası ve plansız kentleşme paralelinde terk edilmiş alanlarda, refüjlerde ve yol kenarlarında güvensiz oyun ortamlarında oynamaktadır [14]. Kentsel alanlarda bu tür oyun alanlarına yer verilmesi veya çocuk oyun alanlarının yokluğu, ölçek yetersizliği, çocukların psikolojik ve fiziksel gelişimlerine katkı sunacak uygun donatıların olmaması, çocukları düşünmeye ve hayal etmeye teşvik etmeyen standart oyun gruplarına yer verilmesi çocukların oyunla edindiği kazanımları ve yaratıcılığı sınırlandırmaktadır [15].

Çalışmanın materyali iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada çalışmaya yönelik literatür taramasının yapılması, ikinci aşamada ise gözlem ve anketlerin oluşturulması yer almaktadır. Çalışmanın yöntemini ise gözlemsel veriler ve alanlara yönelik kullanıcı anketlerinin istatistiksel hesaplamalarla değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Çalışmanın ilk aşamasında Rize Fener Mahallesi ulaşım aksları üzerinde yer alan 3 çocuk oyun alanının mevcut değerlendirmesinin yapılmasında Friedberg (1982)'in "Çocuk Oyun Alanları" üzerinde belirlediği kriterler ele alınmıştır. Bu kriterlerle çalışma alanlarının mevcut durumları; 5 ana başlık altında irdelenmiştir. Bunlar; erişilebilirlik, donatı çeşitliliği, malzeme çeşitliliği, güvenlik ve sosyalleşme başlıklarının yanı sıra alan büyüklüğü olarak sıralanabilmektedir.

Çalışmanın ikinci aşamasında ise anket yöntemi kullanılırken kullanıcılara yönelik yazarlar tarafından oluşturulan 15 soruluk anket alanları aktif kullanan ebeveynlere yüz yüze ve Google Formlar aracılığı ile online olarak yapılmıştır. Ebeveynlerin çocuk mekânlarının "tasarım kararlarına" katılımlarını ele alan çok sayıda araştırmada kullanıcı istekleri göz önünde bulundurularak planlanan çocuk oyun alanları tasarımlarından iyi sonuçlar elde edildiği görülmüş ve bu kapsamda ebeveynler çalışmaya dâhil edilmiştir [24, 25, 26].

Bu kapsamda 3 farklı çalışma alanında alan kullanıcılarına yönelik alanları kullanma sıklıkları, tercih etme nedenleri, parkların yerinin uygunluğu ve yerinden kaynaklı rahatsız olup olmama durumları, alanlarla ilgili karşılaştıkları sorunlar, beklentiler sorgulanmış bunun yanı sıra alanda güvenlik, etkinlik çeşitliliği, donatı elemanları çeşitliliği, oturma birimleri, aydınlatma elemanları, sınırlama elemanlarının yeterliliği, alanın çekiciliği ve kent imajına katkısı sorgulanmıştır. Anket değerlendirmeleri 3 aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada SPSS programı ile pearson korelasyon analizi ve yüzde analiz ile değerlendirmeler yapılmış, ikinci aşamada ise kullanıcıların çalışma alanları ile ilgili sorun ve beklentileri sıklık derecelerine göre gruplandırılarak tablolastırılmış ve MAXQDA programında kelime bulutu olarak oluşturulmuştur. Anketlerin son aşamasında kullanıcıların çalışma alanlarına yönelik unsurların (güvenlik, donatı vb.) yeterlilik durumlarını Likert ölçeğinde 1-5 aralığında puanlamaları sonucunda grafikler oluşturulmuştur.

3 BULGULAR

Çalışmada elde edilen bulgular (i) Ulaşım aksı üzerindeki çocuk oyun alanlarının Friedberg (1982)'nin belirlediği kriterlere göre mevcut durumlarının değerlendirilmesi ile (ii) çalışma alanlarına yönelik anket değerlendirmelerinin yapılmasından oluşmaktadır.

3.1 Ulaşım Aksı Üzerindeki Çocuk Oyun Alanlarının Friedberg (1982)'nin Belirlediği Kriterlere Göre Mevcut Durumlarının İrdelenmesi

Yeni bir yerleşim yeri olarak yoğun yapılaşmanın olduğu Rize ili Fener Mahallesi ulaşım aksı (yaya ve taşıt yolu) üzerinde mahalle ölçeğinde 3 adet çocuk oyun alanı bulunmaktadır. Ulaşım aksı üzerinde seçilen bu alanların mekânsal karakteristik özellikleri (geleneksel çocuk oyun alanlarına sahip olması, malzeme çeşitleri vb.) benzerlik göstermekte olup, nitelik ve nicelikleri gözlemsel olarak belirlenerek Friedberg'in (1982) çocuk oyun alanları üzerinde belirlediği kriterlere göre değerlendirilmiştir (Tablo 1). Bu kapsamda alanlar erişilebilirlik, donatı çeşitliliği, malzeme çeşitliliği ve sosyalleşme/görünürlük durumları olmak üzere 5 başlıkta değerlendirmeye alınmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, bu alanların ulaşım aksı üzerinde yer alması nedeniyle güvensiz, kentsel boşluk alanlarında konumlandırılma nedenleriyle sosyalleşmeye imkân vermeyen, standartlara ve alan koşullarına uygun malzeme kullanılmamasından ve kötü kullanım nedenleriyle bakımsızlaşan, standart malzeme ile geleneksel oyun alanı olmaları nedeniyle de çeşitlilik ve çekicilik göstermediği görülmektedir.

Kentteki oyun alanları ve elemanları değerlendirildiğinde düzenli bakım ve onarımlara yönelik ciddi sorunların yaşandığı görülmektedir. Çalışma alanı içerisinde bu unsurlar dikkate alındığında benzer sorunlarla karşılaşmış olup ulaşım aksları üzerinde yer alan çocuk oyun alanlarında ayrıca güvenlik zafiyetinin olduğu da tespit edilmiştir. Diğer bir güvenlik zafiyetini ise çocuk oyun alanlarının yakınında konumlandırılan trafolar oluşturmaktadır.

Parklardaki oyun elemanları, demir, fiberglas, polyester, polietilen, ahşap malzeme kullanılmış, zemin kaplaması olarak kauçuk zemin kullanılmaktadır. Ahşap ve ferforje çit ile sınırlandırılan alanlarda bu sınır elemanlarının süreklilik arz etmemesi ve bakımsız olmaları tehlike oluşturmaktadır. Drenaj sistemi olmayan oyun alanlarının zemininde su birikmesi problemi yaşanmaktadır. Ayrıca, oyun elemanlarının zemine iyi sabitlenmemiş olması, bakımsız ve kırık donatılar olması gibi problemler tespit edilmiştir.

Tablo 1. Çalışma alanlarının Friedberg (1982) kriterlerine göre değerlendirilmesi

Çalışma Alanı	Erişebilirlik	Donatı Çeşitliliği (Yapısal ve Bitkisel Donatı)	Malzeme Çeşitliliği	Güvenlik (Sınır Elemanı)	Sosyalleşme/ Görünürlük
I Polis Lojmanları Önü Çocuk Oyun Alanı, yaklaşık 100 m ²	Yola yaklaşık 3m mesafe yakınlıkta, Otobüs durağı arkasında	Salıncak (2'li) Kaydırak (1) Bank 2 Ahşap Çit Aydınlatma Elemanı (1)	Kauçuk zemin, Plastik	Bakımsız ve kırık ahşap çit	✓ ✓ ✓
II Muhtarlık Yanı Çocuk Oyun Alanı, yaklaşık 50 m ²	Yola yaklaşık 1,5 m mesafe yakınlıkta Muhtarlık binası yanında	Salıncak (2'li) Kaydırak (1) Tahteravalli (1) Yaylı oyun grubu Bank (3) Ferforje çit Aydınlatma elemanı (1)	Kauçuk zemin, Plastik, Ahşap	Ferforje çit	✓ ✓ ✓
III Eski Diş Hekimliği Arkası Çocuk Oyun Alanı, yaklaşık 350 m ²	Yola yaklaşık 2m mesafe yakınlıkta, Eski Diş Hekimliği arkasında	Salıncak (2'li) Kaydırak (1) Bank (5) Aydınlatma elemanı (1) Atlı karınca (1)	Kauçuk zemin	Sürekliliği olmayan ferforje çit	✓ ✓

3.2. Çalışma Alanlarına Yönelik Anket Değerlendirmelerinin Yapılması

Çalışmada yapılan anketler 3 aşamada değerlendirilmiştir. İlk aşamada demografik özellikler ve alanın kullanım sıklığı, tercih edilme nedeni, parkların yerinin uygunluğu ve kullanıcıların çalışma alanlarının konumundan kaynaklı rahatsız olup olmama durumları SPSS programı ile pearson korelasyon analizi ve yüzde analiz yapılarak değerlendirilmiştir. İkinci aşamada ise kullanıcıların çalışma alanları ile ilgili sorun ve beklentileri sıklık derecelerine göre gruplandırılarak tablolastırılmış ve MAXQDA programında kelime bulutu olarak oluşturulmuştur. Anketlerin son aşamasında kullanıcıların çalışma alanlarına yönelik unsurların (güvenlik, donatı vb.) yeterlilik durumlarını Likert ölçeğinde 1-5 aralığında puanlamaları sonucunda grafikler oluşturulmuştur.

3.2.1. Anket Sorularının Demografik Özellikler İle Değerlendirilmesi

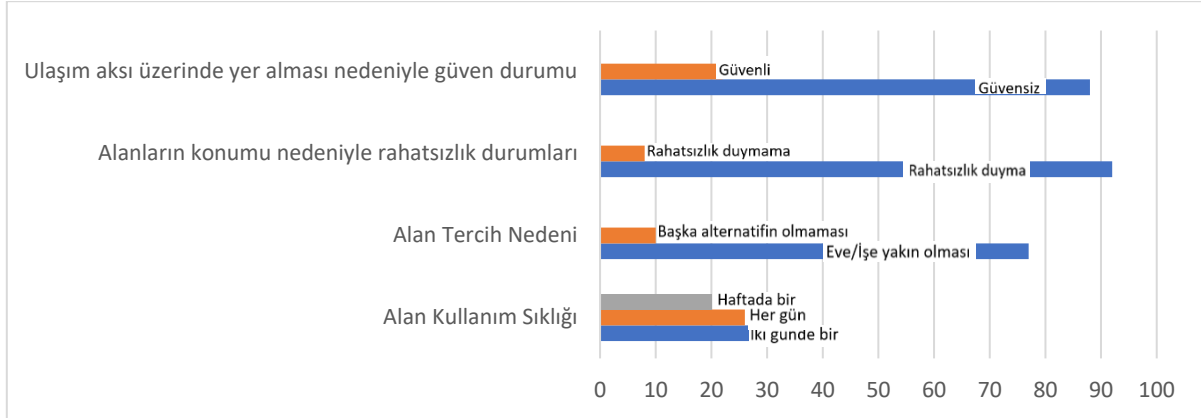
Çalışma alanlarında yüz yüze ve online olarak, alanı aktif olarak kullanan ebeveynlere yönelik yapılan anketlere %80 kadın %20 erkek katılımcı katılmıştır. Anketlere 26-35 yaş aralığında %39, 36-45 yaş aralığında %37, 46 yaş ve üzeri ise %24 oranında katılım sağlanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Kullanıcıların demografik özellikleri

n=100		Frekans	%
Cinsiyet	Kadın	80	%80
	Erkek	20	%20
Yaş	26-35	39	%39
	36-45	37	%37
	46 yaş ve üzeri	24	%24

Alan kullanım sıklığı değerlendirildiğinde %27 iki günde bir, %26 her gün, %20'lik dilim ise haftada bir gün kullanmaktadır. Kullanıcılar bu alanları evlerine/işlerine yakın olması (%77) ve başka alternatif olmaması (%10) nedeniyle tercih etmektedir. Park alanlarının konumu kullanıcılar tarafından uygun bulunmamakta (%63) ve ulaşım aksı (yaya ve taşıt yolu) üzerinde yer alması (%92) büyük ölçüde rahatsızlık vermektedir. Bunun yanı sıra

ebeveynlerin %88'i çocuk oyun alanlarının taşıt ve yaya yolu ile iç içe olması nedeniyle çocuklarının taciz, kaçırılma ihtimallerine karşı kaygı duymaktadır (Şekil 3).

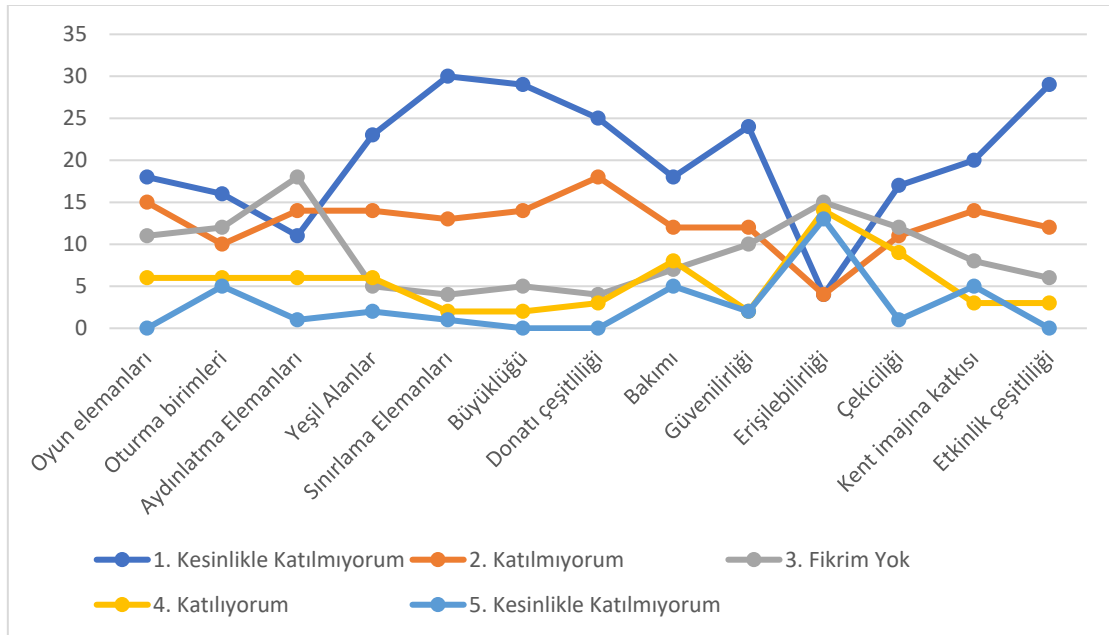

Şekil 3. Kullanıcıların alan kullanımlarına yönelik değerlendirmeleri

Yapılan korelasyon analizi sonucunda anlamlı çıkan sonuçlarda ebeveynlerin yaşının arttıkça taciz ve kaçırılma konularında kaygılarının arttığı ($r=-,283^*$), alan büyüklüğü artması durumunda güvenli ortamın oluşabileceği ve bu nedenle taciz ve kaçırılma ihtimalinin düşeceği, park alanlarının konumunun uygun olmadığı ve rastgele seçildiği ($r=-491^{**}$) sonuçlarına varılmıştır.

3.2.2. Çalışma Alanlarına Yönelik Unsurların Yeterliliğinin Değerlendirilmesi

Alanda oyun elemanlarının yeterliliği sorgulandığında %66 oranla kullanıcılar tarafından yetersiz bulunmuş olup, benzer şekilde etkinlik çeşitliliği %82, donatı çeşitliliği de %86 oranında yetersiz olarak işaretlenmiştir. Alandaki donatılara yönelik yapılan değerlendirmelerde oturma birimleri %54, aydınlatma elemanları %50, sınırlama elemanı %86 oranında yetersiz olarak değerlendirilmiştir. Alandaki yeşil alanlar %74 oranla yetersiz bulunmakla birlikte alanlar %60 oranında bakımsız bulunmuştur. Alanlar ulaşım kolaylığı nedeniyle %54 erişilebilir bulunmasına rağmen yola yakın olması dolayısıyla kullanıcılar bu yöndeki rahatsızlık ve endişelerini belirtmişlerdir. %72 oranla güvensiz olarak değerlendirilen alanların çekiciliğinin olmadığı (%56) ve kentin imajına (%68) olumlu katkılar sunmadığı tespit edilmiştir. Çocuk oyun alanını kullanan kişilerin (ebeveyn ve çocuklar) en çok rahatsızlık duyduğu unsurların başında kötü kullanımlar sonucu ortaya çıkan kırılmış ve tehlikeli donatıların geldiği ortaya çıkmıştır (Şekil 4).

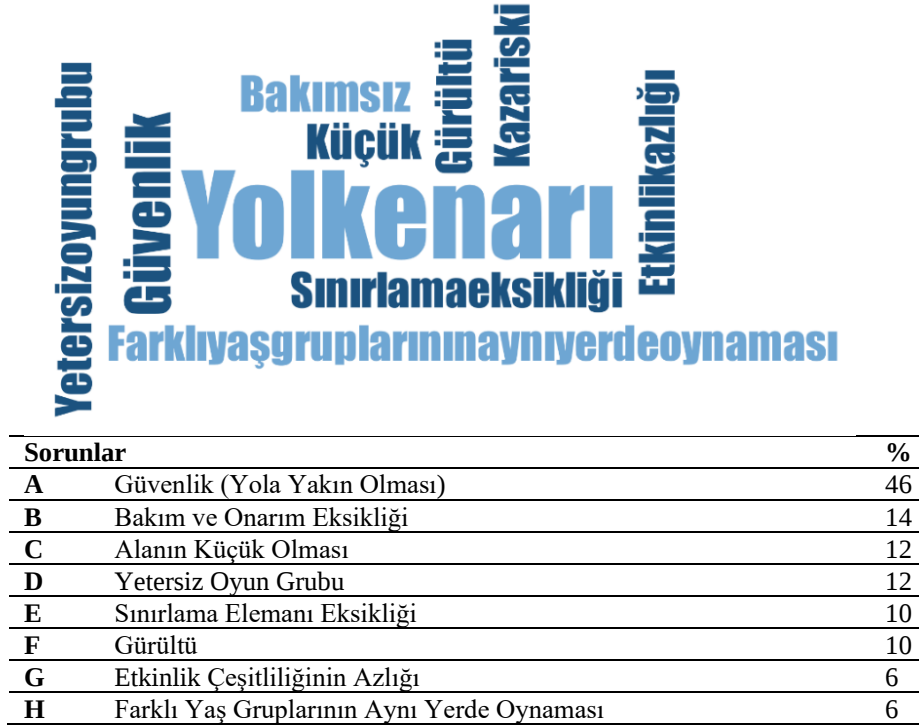

Şekil 4. Çalışma alanlarına yönelik unsurların yeterliliğinin değerlendirilmesi

3.2.3. Kullanıcıların Alanlara Yönelik Sorun ve Beklentilerinin Değerlendirilmesi

Kullanıcılara alanda karşılaştıkları en önemli sorunlar sorgulandığında %46 oranla en çok yola yakınlığı nedeniyle güvenlik sorunu ön plana çıkmış olup, bakım onarım eksikliği (%14), alanın küçük olması ve yetersiz oyun elemanları barındırması (%12) da diğer sorunları oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu alanlar sokak hayvanları için bir barınak olarak kullanılmaktadır. Hayvanların bir barınma noktası olmadığı için bu alanları gruplar halinde kullanmaları çocuk oyun elemanlarının altına sığınmaları nedeniyle çocuk oyun alanının kullanımı sınırlanmakta ve ebeveynler bu durumdan rahatsızlıklarını dile getirmektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Alanda ebeveynlerin karşılaştığı en önemli sorunlar
Alanda karşılaştığınız en önemli sorun nedir?

Kullanıcılara çocuk oyun alanı ile ilgili ihtiyaç ve beklentileri sorgulandığında, araç trafiğinden uzaklaştırılmış, sınırlandırılmış, güvenli (%28) ve büyük alanlar (%30) istedikleri ve oyun ekipmanlarının yetersizliği nedeniyle oyun ekipmanlarının çeşitlendirilmesi gerektiği ve yaş gruplarına uygun ekipmanlara yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Aynı zamanda alanlarda nitelikli yeşil alanlara, ebeveynler için gölgelikli oturma alanlarına yer verilerek eğitici oyun gruplarının bu alanlara dâhil edilmesini istemişlerdir (Tablo 4).

Kullanıcıların sorun ve beklentileri birbiri ile örtüşmektedir. Ebeveynler alanların mekânsal kullanımı açısından işlevsel estetik ve ekolojik kullanımlarına yönelik ifadelerde bulunmuşlardır.

Tablo 4. Kullanıcıların çocuk oyun alanı ile ilgili ihtiyaç ve beklentileri
Çocuk oyun alanı ile ilgili ihtiyaç ve beklentileriniz nelerdir?

İhtiyaç ve Beklentiler	%
A Büyük Alanlar	30
B Araç trafiğinden uzaklaştırılmış, sınırlandırılmış güvenli alanlar	28
C Oyun ekipmanı çeşitliliği	22
D Yaş gruplarına uygun oyun alanları	16
E Yeşil Alanların Artırılması	16
F Eğitici oyun gruplarının oluşturulması	10
G Bakımlı ve Düzenli Alanlar	8
H Gölge alanlar ve oturma alanları	6

4 TARTIŞMA VE SONUÇ

Çocuk oyun alanlarının oluşturulmasında önemli olan ve titizlikle üzerinde durulan konu, çocuk oyun alanlarının güvenliğidir. Çocuk oyun alanlarında güvenlik; yapısal ve bitkisel unsurlar başta olmak üzere alanın çevre koşullarıyla birlikte farklı değişkenlere bağlı olduğu düşünüldüğünde yapılan bu çalışmada elde edilen sonuçların önemi ortaya çıkmıştır. Yapılan çalışmada konumları, büyüklükleri, geleneksel çocuk oyun gruplarını barındırmaları bakımından benzerlik gösteren ve kentsel boşluk alanlarında kurgulanan çocuk oyun alanlarının genellikle ulaşım aksı üzerinde yer alması alanı kullanan ebeveynler tarafından güvensiz bulunmaktadır. Bu alanlar kullanıcıların evine/işine yakınlığı ve başka alternatif olmaması nedeniyle tercih edilse de, yapısal veya bitkisel olarak yeterli sınır elemanı barındırmadığı, yol ile oyun alanı arasında belirgin bir ayrım olmadığı için ebeveynlerin çocuklarının yola çıkma, kaçırılma, taciz olayları ihtimaline karşı büyük kaygılar duyduğu görülmüştür. Çocuk oyun alanlarına yönelik yapılan çalışma örneklerinde güvenlik olgusu oyun ekipmanı ve oyun alanı kapsamında değerlendirilmesine karşın Rize örneğinde yapılan çalışmada oyun alanının konumsal durumu da güvenlik kapsamında değerlendirilerek bu alanların ulaşım aksı üzerinde bulunmasının kullanıcılar tarafından bir güvenlik tehdidi olarak algılandığı gözlemlenmiştir [29]. Benzer şekilde Tandoğan 2014 çalışmasında çocuk dostu kent ve kentsel mekânın çocuk için yaşanabilirliğine değinerek çocuk oyun alanlarında güvenlik olgusunu vurgulamıştır [30].

Mahalle ölçeğinde çeşitliliği az, standart malzemelerle geleneksel tarzda oluşturulan çocuk oyun alanlarının yaş grubu ayrımı yapılmaksızın planlanıp tasarlanması kullanışlılığını azaltmaktadır. Mevcut çocuk oyun alanlarının nicelik ve nitelik bakımından çocukların fiziksel ruhsal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığı tespit edilmiş olup bu bakımdan Yılmaz ve Bulut'un araştırmasından elde ettiği sonuçla benzerlik göstermektedir [31]. Elde edilen bu sonuçlar ışığında Rize kenti mahalle ölçeğinde konumlandırılan çocuk oyun alanlarının yetersiz olduğu tespit edilmiş olup, Tekirdağ [22] ve Balıkesir'de [23] çocuk oyun alanlarına yönelik yapılan çalışma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Araştırmalar küçük çocuklar/okul öncesi dönem ile daha büyük çocukların/ okul çağı farklı ihtiyaçları olduğunu vurgulamakta, çocuk oyun alanlarında yaş gruplarına uygun tasarımların kullanılmasını önermektedirler [27, 25, 28]. Yapılan çalışmalar sonucunda elde edilen bu bulgular dikkate alındığında oyun alanlarının ve yaş gruplarının birbirinden ayrılması konusunda bu çalışmalar ile benzerlik göstermektedir.

Çocuk oyun alanları planlanırken;

- Bu alanlara her noktadan giriş sağlanmamalı, giriş ve çıkış alanları net bir şekilde belirlenmeli ve ona uygun tasarımlar yapılmalıdır.
- Oyun donatıları yaş grupları göz önünde bulundurularak çeşitlendirilmeli ve doğru konumlandırılmalıdır.
- Ulaşım aksı üzerinde yer alan oyun alanları için yapısal veya sınırlama elemanları kullanılmalı ve gerekli durumlarda trafiğin yavaşlatılması için gerekli önlemler alınmalıdır.
- Ebeveynler için uygun gölge alanlarda oturma alanlarına birimlerine yer verilmelidir.
- Alanda çöp kutusu, çeşme gibi donatılara yer verilmelidir.
- Her türlü tehlikeyi önlemek adına düzenli bakımlar yapılmalı, zeminler, oyun donatılarının bozuk kırık kısımları mutlaka değiştirilmelidir.
- Rize ilindeki iklim koşulları dikkate alındığında ahşap, paslanma ve çürüme ihtimali olan diğer malzeme kullanımları yerine sürdürülebilir ve yenilikçi malzeme kullanımı tercih edilmelidir.
- Oyun alanlarının sadece yapısal donatılarla sağlanmadığı göz önünde bulundurularak daha geniş yeşil alanlara yer verilmeli ve çocukların bu yeşil alanları eğitici bir oyun alanı olarak kullanmaları sağlanmalıdır.
- Çocuk oyun alanlarında geleneksel çocuk oyun alanı kullanımı yerine günümüzde çocuklarda sıklıkla karşılaşılan psikolojik yıpranma, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunun (DEHB) desteklenmesi için doğayla bütünleşik bir tasarım anlayışı geliştirilmelidir.
- Alanda drenaj sağlanmalıdır.
- Gece kullanımı için alana uygun malzeme ve tasarımla yeterli aydınlatmalar yerleştirilmelidir.
- Çocuk oyun alanı üzerinde yer alan trafoların tehlike arz etmesi nedeniyle uygun önlemlerin alınması ve bu trafoların boyamalarla görsel etkisinin artırılması hatta alandan uzaklaştırılması gerekmektedir.

Çocuk oyun alanları planlanırken kullanıcı ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalı; bu kapsamda sadece farklı yaş gruplarındaki çocuklar değil o alanı kullanan ebeveynlerin de ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır. Yapısal olarak malzemelerin alana özgü çeşitli ve ilgi çekici olması, doğru konumlandırılması, bitkisel olarak ise yeterince açık yeşil alan ayırarak, doğru türlerle bitkilendirme yapılması önem arz etmektedir. Ulaşım aksı üzerindeki çocuk oyun alanlarının taşıt ve yaya yolu ile net bir ayrımının yapılması için bitkilendirme ile bir yeşil tampon oluşturulmalı ve alan sınırları yapısal ve bitkisel sınır elemanları ile sınırlandırılmalıdır. Çalışmada elde edilen veriler ışığında çocuk oyun alanlarının kentin bir kullanım alanı olduğu göz önünde bulundurularak kentin imajına katkı sunacak şekilde planlanması ve tasarlanması gerekliliği de vurgulanmış ve bundan sonraki çalışmalar için bir altlık oluşturması hedeflemiştir.

Not

Bu makale 05-07 Temmuz 2021 tarihleri arasında Gümüşhane’de gerçekleştirilen Uluslararası Çevrimiçi Mühendislik ve Doğa Bilimleri Konferansı (IOCENS’21) sözlü bildiri olarak sunulmuş ve yeniden yapılandırılmıştır.

Yazar Katkıları

Merve ÜÇÖK: Kavramlaştırma, Metodoloji, Yazılım, Doğrulama, Veri analizi, Araştırma, Materyaller / Kaynaklar, Veri İyileştirme, Yazım - Özgün Taslak, Yazım - Değerlendirme & Düzenleme, Görselleştirme, Süpervizyon, Proje yönetimi

Banu BEKÇİ: Kavramlaştırma, Metodoloji, Doğrulama, Veri analizi, Araştırma, Materyaller / Kaynaklar, Veri İyileştirme, Yazım - Özgün Taslak, Yazım - Değerlendirme & Düzenleme, Süpervizyon, Proje yönetimi

Gülcey ERCAN OĞUZTÜRK: Kavramlaştırma, Metodoloji, Yazılım, Doğrulama, Araştırma, Materyaller / Kaynaklar, Veri İyileştirme, Yazım - Özgün Taslak, Yazım - Değerlendirme & Düzenleme, Görselleştirme, Proje yönetimi

Yazarlar makalenin son halini okuyup onaylamışlardır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Kaynakça

- [1] S. K. Canlı, D. Demirarslan, “Çocuk oyun alanlarının tarihi gelişimi,” *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, vol. 3, no. 6, pp. 60-75, 2020.

- [2] K. R. Ginsburg, "The importance of play in promoting healthy child development and maintaining strong parent-child bonds," *Pediatrics*, vol. 119, no. 1, pp. 182-191, 2007.
- [3] O. Çalışkan ve E. Süel, "Investigation of the psychomotor development levels of girls and boys in the 8 and 9 age groups according to the tgmd-11 test," *Journal of Human Sciences*, vol. 17, no. 4, pp. 1285-1296, 2020.
- [4] S. E. B. Neelon *et al.*, "Age of achievement of gross motor milestones in infancy and adiposity at age 3 years," *Maternal and Child Health Journal*, vol. 16, no. 5, pp. 1015-1020, 2012.
- [5] E. E. Altay ve N. M. Kayabaşı, "Çocuk gelişimi açısından çocuk oyun alanı tasarımı yaklaşımı: Rotator örneği," *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, vol. 10, no. 2, pp. 108-115, 2020.
- [6] A. B. Uysal, "Çocuk oyun alanlarının geliştirilmesinde bir yerel katılım deneyimi," *Megaron*, 10(3), 2015.
- [7] G. Valentine, and J. McKendrick, "Children's outdoor play: Exploring parental concerns about children's safety and the changing nature of childhood," *Geoforum*, vol. 28, no. 2, pp. 219-235, 1997.
- [8] A. C. Köklü ve Ş. Eraslan, "Kentsel mekanlarda ekolojik yaklaşımlı çocuk oyun alanlarının değerlendirilmesi," *Uluslararası Doğu Anadolu Fen Mühendislik ve Tasarım Dergisi*, vol. 2, no. 1, pp. 33-47, 2020.
- [9] G.P. Gökmen vd., "Toplu Konutlarda Açık Mekan Yaşantısı ve Kalite: Ataköy İçin Bir Yeniden Bir Değerlendirme," *Konut Değerlendirme Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 2006, pp. 62-69.
- [10] L. Memiş ve S. Gülcan, "Kentsel alanda çocuk ve çocuk oyun alanları: Giresun merkez ilçe örneğinde bir araştırma," *Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, vol. 16, no. 27, pp. 1-1. 2020.
- [11] S. Yılmaz ve Z. Bulut, "Kentsel mekanlarda çocuk oyun alanlarının yeri ve önemi: Erzurum örneği," *Milli Eğitim Dergisi*, vol. 158, pp.45-51,2003.
- [12] A. Bal, "Zonguldak kenti yeşil alan sistemindeki çocuk oyun alanlarının durumunun peyzaj mimarlığı ilkeleri açısından irdelenmesi," Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Bartın, 2005.
- [13] E. Ender, "Çocuk oyun alanlarında estetik başarımlar," *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, vol. 19, no. 1, pp. 41-50, 2017.
- [14] Z. Bulut ve Ç. Kılıçaslan, "Çocuğa özgüven kazandırmada önemli bir ilke; çocuk oyun alanlarında güvenlik," *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, vol. 10, no. 1, pp. 78-85, 2009.
- [15] H. Turgut ve S. Yılmaz, "Ekolojik Temelli Çocuk Oyun Alanlarının Oluşturulması," *III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi*, 2010, pp. 1618-1630.
- [16] H. Özgüner ve C. Şahin, "İsparta kent merkezindeki çocuk oyun alanlarının mevcut durumu ve çocukların bu alanlara karşı davranış biçimleri," *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 1, pp. 129-143, 2009.
- [17] B. Bayraktaroğlu, ve A. Büke, "Çocuk oyun alanlarının evrensellik ölçütleri açısından incelenmesi: Fenerbahçe-Pendik sahil şeridi örneği," *Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, vol. 3, no. 3, pp. 371-378, 2015.
- [18] K. E. Powell, "Land use the built environment and physical activity a public health mixture, a public health solution," *Amerikan Journal Of Preventive Medicine*, vol. 28, no. 252, pp. 216-217, 2005.
- [19] M.P. Friedberg, *Juvenile Play Areas*. McGraw-Hillbookcompany, 1982.
- [20] Ö. Uz, ve A. Çubuk, "Eskişehir İli Kent Merkezine Ait Yeşil Alanların CBS Yöntemleri Kullanarak Saptanabilirliğinin İncelenmesi," *2. Mühendislik Ölçümleri Sempozyumu*, 2005, pp. 402- 412.
- [21] S. Aydemir, *Kentsel Açık Ve Yeşil Alanlar: Rekreasyon*, (Ed. Aydemir, Ş. Ve Diğerleri), *Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı*. Trabzon: Akademi Kitabevi, 2004.
- [22] E.E. Şişman ve M. Özyavuz, "çocuk oyun alanlarının dağılımı ve kullanım yeterliliği: Tekirdağ örneği," *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, vol. 7, no. 1, pp. 13-22, 2010.
- [23] E.E. Türkan ve S. Önder, "Balıkesir kenti çocuk oyun alanlarının irdelenmesi," *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, vol. 8, no. 3, pp. 69-80, 2011.
- [24] A. Clark, *Talking and listening to children*, (Ed.Mark Dudek) *Children`Spaces*. Oxford: Elsevier Architectural Press, 2005.
- [25] B. Koralek and M. Mitchell, *The Schools We`Dlike: Young People`Sparticipation In Architecture*, (Ed.

- Mark Dudek) *Children`Sspaces*. Oxford: Elsevier Architectural Press, 2005.
- [26] S. Hofmann, *From Follows Kid`s Fiction Methods of Participation: Working With Children*. Berlin: Jovisverlaggmbh, 2013.
- [27] S. Demiriz, A. Karadağ, ve İ. Ulutaş, *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Eğitim Ortamı ve Donanım*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2003.
- [28] B. E. Şahin ve N. Türkün Dostoglu, “The importance of preschoolers’ experience in kinder garten design,” *Metujfa*, vol. 29, no. 1, pp. 301-320, 2012.
- [29] G. F. Yücel, “Çocuk oyun alanları tasarımı,” *Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University*, vol. 55, no. 2, pp. 99-110, 2005.
- [30] O. Tandoğan, “Çocuk için daha yaşanılır bir kentsel mekan: dünyada gerçekleştirilen uygulamalar,” *Megaron*, vol. 9, no. 1, 2014.
- [31] S. Yılmaz, ve Z. Bulut, “Kentsel mekanlarda çocuk oyun alanlarının yeri ve önemi: Erzurum Örneği,” *Milli Eğitim Dergisi*, pp. 158, 2003.